

Софийски университет “Св. Климент Охридски” Философски факултет

Становище от доцент д-р Даниел Смилов за дисертационния труд на

Мария Попковачева-Терзиева

Ролята на емоциите в политиката: анализ на дебатите при приемането на

Търновската конституция (1879г.) и Конституцията на Република България

(1991г.), представен за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Като научен ръководител на докторантурата на Мария Попковачева искам да изразя огромното си удовлетворение от постигнатите от нея резултати.

Представеният дисертационен труд е сериозно изследване, безспорно иновативно в български контекст, демонстриращо както достатъчно дълбоко познаване на съвременните научни дебати по темата, така и умения за смислено прилагане на сложна и абстрактна теория към анализа на емпирични проблеми. Цялостната ми оценка е, че дисертацията покрива всички изисквания за присъждане на степента доктор и в много отношения е образцова в следването на изключително високи академични стандарти.

Съгласен съм с оценката на автора за приносите на дисертационния ѝ труд, а именно:

“1) ... (той) демонстрира, че доминантните рационалистически теории предлагат непълни или не напълно адекватни обяснения на политическото поведение, защото изключват или пренебрегват ролята на емоциите;

2) извежда и защитава позиции относно дефиницията, основните видове и ролята на емоциите в конституционализма, и в частност при приемането на конституциите. Най-важно дисертационният труд изработва модел от три части – емоционално-обусловени ценности, емоции и предразсъдъци и евристики, на база на който обяснява как емоциите влияят на народните представители в процеса на вземане на решения по приемане на конституциите.

3) въвежда темата за емоциите в политиката и в конституционализма за първи път в българската политическа наука; и,

4) прилага изведените позиции за ролята на емоциите в конституционализма върху казусите с приемането на двете български конституции от 1879г. и 1991г.”

Според мен, основният принос на дисертацията е, че въвежда в българската литература един академичен дебат, който до голяма степен е непознат в политологическата и конституционно-правната ни наука. Този дебат е от изключителна важност и генерира огромна първична и вторична литература в най-престижни световни академични издания. У нас емоциите и тяхната роля обаче не са били предмет на самостоятелно научно изследване, особено пък в контекста на конституционализма – тази пресечна точка на политологическия и правния интерес. Дисертацията може да бъде използвана като учебник за изследователи, навлизащи в тази област. Чрез нея те могат да добият представа както за основните класически и съвременни автори, така и за важни части от съвременната вторична литература по тези въпроси. Дисертацията би била интересна както за изследователи, работещи в областта на теориите за рационалния избор, така и за критиците на тези теории.

По отношение на прилагането на теорията към конкретен емпиричен казус – приемането на двете най-важни български конституции (т.е. тези, които са не само номинално, но и съдържателно носители на конституционни идеи), дисертацията разглежда добре познати теми през нов ъгъл и в нова светлина. От гледна точка на историята Попковачева няма претенции, че разкрива нови факти (макар че в емпиричния ѝ прочит на дискусиите при приемането на двете конституции всеки

може да се натъкне на интересни и малко анализирани детайли). Приносът тук е по-скоро в поставянето на въпроса за ролята на емоциите при приемането на една конституция, което би трябвало да е еманацията на рационалността в създаването на една политическа общност. Както е видно от дисертацията, обаче, конституционализмът в крайна сметка е човешко дело и като такова то се влияе не само от рационална калкулация, но и от емоционална мотивировка.

Операционализирането на анализа на емоциите е основната трудност пред авторите, работещи в тази област. Попковачева разработва модел, базиран на шест индивидуални емоции, като се опитва да категоризира по този начин ефектите им при обсъждането и приемането на определени текстове. Това са базови емоции, които обуславят човешкото поведение по-общо. Моделът е легитимен и стъпва на разработките на сериозен брой учени. Той има и слаби страни, разбира се – една от тях е, че не успява да улови спецификата на политическата емоция, а работи на базата на допускането, че всички емоции могат да бъдат сведени и редуцирани до елементарни, предполитически *“емоционално-обусловени ценности, емоции и предразсъдъци и евристики”*. Като първи опит в българската литература моделът на Попковачева е напълно приемлив и интересен, но той е също така и покана към други изследователи да тестват неговите ограничения и да създават по-усъвършенствани и по-точни модели за обяснение на ролята на емоциите.

Като поле за бъдеща работа и нещо, което не е достатъчно добре развито в дисертацията, е очертаването на емоционалните профили на конкретни политически движения и идеологии в рамките на българския политически процес. Авторът ясно демонстрира, че българският консерватизъм и либерализъм, например, по времето на Учредителното събрание имат различен емоционален заряд и чувствителност. Същото важи и за демократичните сили и наследниците на комунистическата партия през 1991 г. Дисертацията не извежда теоретични и обобщаващи връзки между определени комбинации от емоции и конкретни политически идеологии и доктрини. Това е правилно, защото емпиричната основа не дава възможност за изчерпателно доказване на подобни тези, но определено дисертацията отваря този въпрос по изключително продуктивен начин.

Разбира се дребни корекции на неточности ще са необходими при публикуването на дисертацията като книга. Например в самото начало 18-ти век и буржоазните революции са обявени за *“рождена дата”* на конституционализма, което изпуска английския принос от 17-ти век към разделението и ограничаването на властта. Но

като цяло авторът трябва да бъде поздравен за постигнатото и да бъде окуражен както да публикува труда, така и да продължи своите изследвания в област, която е нова за българската специализирана литература.

На базата на тези аргументи, както и въз основа на дългогодишните ми наблюдения върху работата на Мария Попковачева, безрезервно гласувам за присъждането ѝ на докторска степен по политология. Искам да изразя и благодарност на мнозина колеги, които помогнаха със съвети и интервюта на Попковачева в нейното изследване: професор Андраш Шайо, професор Александър Томов, доцент Красен Станчев, доцент Румяна Коларова... – списъкът е дълъг, както при всяка сериозна академична дейност. Помощта на главен асистент Ружа Смилова по отношение както на политическата теория, така и на другите елементи в дисертацията, е неопценима – без нея структурата и дълбочината на труда биха били различни. Тази помощ, както и моите напътствия, не биха имали особено значение без приноса, упоритостта и креативността на Мария Попковачева, които са демонстрирани в нейната дисертация.